

Guía de Estudo: Formación e Historia do Galego

Cuestionario de Repaso

Responda ás seguintes preguntas:

1. Que é o substrato prerromano e que pobos o conformaban?
 2. Describe o proceso de Romanización na Gallaecia e a súa principal consecuencia lingüística.
 3. Cal foi a influencia do superestrato xermánico e árabe na formación do galego?
 4. Diferenza entre un cultismo e unha voz patrimonial, usando un exemplo do texto.
 5. Que é unha familia léxica irregular e que exemplo se proporciona?
 6. Como era a situación lingüística en Galicia entre os séculos IX e XII? Que linguas se usaban e en que ámbitos?
 7. Que dous acontecementos clave dos séculos XII e XIII marcaron o comezo do cambio na situación do galego?
 8. Que foron as loitas dinásticas dos séculos XIV e XV e como afectaron á nobreza galega?
 9. Explica as principais consecuencias para a lingua galega das políticas aplicadas polos Reis Católicos.
 10. Compara o desenvolvemento do galego e do portugués a partir do século XV.
-

Clave de Respostas

1. O substrato prerromano refírese ás linguas faladas no noroeste peninsular antes da chegada dos romanos, correspondentes á civilización castrexa. Estaba formado por pobos preindoeuropeos da Idade de Pedra e pobos indoeuropeos, como os celtas, da Idade dos Metais, que descoñecían a escritura.
2. A Romanización da Gallaecia ocorreu entre os séculos I a.C. e V d.C. O coñecemento do latín era un requisito para obter a cidadanía romana e os seus privilexios. A principal consecuencia foi a desaparición das linguas prerromanas debido á superioridade cultural da civilización romana.
3. O superestrato xermánico (suevos, século V) achegou antropónimos, topónimos e léxico común, mais os invasores aprenderon o latín. O superestrato árabe (século VII-VIII) non se instalou na Gallaecia, polo que os arabismos chegaron ao galego de forma indirecta, a través do castelán ou do portugués.
4. Unha voz patrimonial entrou na época da romanización e sufriu toda a evolución do latín ao galego, como **PLENUM** > **cheo**. Un cultismo entrou máis tardiamente e mantén practicamente a forma da lingua de orixe (latín ou grego) sen sufrir evolucións, como **PLENUM** > **pleno**.

5. Unha familia léxica irregular é un conxunto de palabras que proceden do mesmo étimo latino pero que hoxe presentan alteracións no lexema porque entraron na lingua por vías diferentes (patrimonial, semiculta ou culta). O exemplo proporcionado é *chea* (patrimonial), *preamar* (semiculta) e *plena* (culto), todas procedentes do étimo *PLENAM*.
 6. Entre os séculos IX e XII, en Galicia existía un monolingüismo oral en galego-portugués, falado por reis, nobres e pobo na comunicación espontánea. O latín era a lingua de prestixio, reservada para a escrita, a Administración e a Igrexa.
 7. No século XII, a independencia de Portugal iniciou o proceso de separación das falas do norte e do sur do Miño. No século XIII, os reinados de Fernando III e o seu fillo supuxeron o envío de xente de fóra de Galicia para ocupar cargos de poder, comezando así a penetración do castelán.
 8. Foron dúas loitas pola coroa de Castela. Na primeira (s. XIV), a nobreza galega apoiou a Pedro I fronte ao vencedor, Henrique de Trastámara, quen a substituíu por nobres casteláns. Na segunda (s. XV), apoiou á perdedora, Xoana a Beltranexa, fronte a Isabel a Católica, que tomou represalias.
 9. Os Reis Católicos marxinalizaron á nobreza galega e ocuparon os postos clave da administración e da Igrexa con xente de fóra que descoñecía o galego. Impuxeron unha política lingüística uniformadora que consideraba o castelán como "compañeira do imperio", o que iniciou un período de marxinación para o galego.
 10. A partir do século XV, o galego quedou marxinado e fóra dos movementos culturais do Renacemento (imprenta, gramática, literatura) ao estar integrado no reino de Castela. En cambio, o portugués, como lingua dun reino independente, desenvolveuse con total normalidade durante ese mesmo período.
-

Preguntas de Ensaio

1. Analiza os conceptos de substrato, estrato e superestrato na formación da lingua galega, detallando as achegas de cada capa segundo se describen no texto.
 2. Discute a evolución das palabras do latín ao galego, explicando as diferenzas entre voces patrimoniais, semicultismos e cultismos, e como estes procesos levan á creación de pares léxicos e familias léxicas irregulares.
 3. Describe o período de esplendor medieval do galego (séculos IX-XIII), explicando os factores políticos, culturais e lingüísticos que contribuíron ao seu prestixio, así como os acontecementos que iniciaron o seu declive.
 4. Explica as causas e consecuencias do período de decadencia medieval da lingua galega durante os séculos XIV e XV, centrándote nos conflitos políticos e nas políticas lingüísticas resultantes.
 5. Baseándose no "Prólogo" de Nebrija e no contexto histórico proporcionado, argumenta como o concepto da "lingua compañeira do imperio" se materializou en Castela e o seu impacto no destino do galego.
-

Glosario de Termos Clave

Termo	Definición
Substrato Prerromano	Conxunto de linguas faladas no noroeste peninsular antes da chegada dos romanos, correspondentes a pobos preindoeuropeos e indoeuropeos (como os celtas) da civilización castrexa.
Estrato Latino	A influencia fundamental do latín vulgar, imposto durante o proceso de Romanización (s. I a.C. - V d.C.), que substituíu as linguas prerromanas e constitúe a base principal do galego.
Superestrato	Influencia de linguas de pobos invasores que se estableceron nun territorio despois da romanización pero que non lograron substituír o latín preexistente. No caso do galego, refírese ás influencias xermánicas e árabes.
Voces Patrimoniais	Palabras que entraron na lingua na época da romanización e sufriron toda a evolución fonética do paso do latín vulgar ao galego. Exemplo: PLENUM > cheo.
Semicultismos	Palabras procedentes do latín que entraron na lingua de forma tardía, sufrindo só algúns cambios evolutivos, pero non todos. Exemplo: PLENA(M) > preamar.
Cultismos	Palabras procedentes do latín ou do grego que entraron na lingua de forma moi tardía, cando xa non se producían as grandes evolucións fonéticas, polo que manteñen practicamente a súa forma orixinal. Exemplo: PLENUM > p leno.
Pares Léxicos	Dúas ou máis palabras que proceden do mesmo étimo latino pero que evolucionaron por vías diferentes (unha patrimonial e outra culta ou semiculta). Exemplo: do étimo LUNA derivan luar (patrimonial) e lunar (cultismo).
Familia Léxica Irregular	Conxunto de palabras que proceden do mesmo lexema latino pero que, ao entraren na lingua por vías diferentes (patrimonial, culta, semiculta), presentan alteracións no lexema actual. Exemplo: chea, preamar e plena do étimo PLENAM .
Esplendor Medieval	Período histórico entre os séculos IX e XIII no que Galicia gozou de grande importancia política, económica e cultural, e no que o galego-portugués foi a lingua vehicular da lírica trobadoresca.
Decadencia Medieval	Período histórico entre os séculos XIV e XV caracterizado pola perda de poder da nobreza galega e o comezo da marxinação da lingua galega a favor do castelán, debido a conflitos dinásticos e políticas centralizadoras.